

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัล : ศึกษากรณี Zipmex¹

ธนาชัย เสี่ยงเสนาะ²

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัล : ศึกษากรณี Zipmex มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัล : ศึกษากรณี Zipmex เนื่องจากสินทรัพย์ดิจิทัล (Digital Assets) เป็นหน่วยอิเล็กทรอนิกส์ที่แสดงมูลค่าเหมือนสินทรัพย์ทั่วไป จำเป็นต้องไม่ได้ด้วยมือเปล่า ถูกสร้างขึ้นบนระบบหรือเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ แต่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยนความเป็นเจ้าของได้ ใจความสำคัญ คือ การแลกเปลี่ยนที่ไม่ต้องผ่านตัวกลาง ซึ่งหากเป็นเงินสด การเก็บฝากถอน ต่าง ๆ จะต้องมีความเสี่ยง โดยธนาคารหรือสถาบันการเงินจะเป็นคนลงบันทึกการทำธุรกรรม แต่เมื่อเป็นสินทรัพย์ดิจิทัล ที่ทำงานอยู่บนโลกออนไลน์และระบบบล็อกเชน (Blockchain) การทำธุรกรรมต่าง ๆ ก็จะถูกบันทึกโดยคอมพิวเตอร์นั่นเอง และการไม่ผ่านตัวกลาง ก็ทำให้สามารถเทรดซื้อขายได้ตลอดเวลา ไม่มีวันหยุด โดยได้รับความนิยมและมีผู้ให้ความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงปีที่ผ่านมา จนเกิดปัญหาการขาดสภาพคล่องในกรณีของ Zipmex ที่เคยเป็นศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัลชั้นนำ มีการดำเนินงานทั้งหมดใน 4 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และออสเตรเลีย แพลตฟอร์มที่มีความรวดเร็ว และมีสภาพคล่องสูง นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์ทางการลงทุน และสกุลเงินดิจิทัลให้เลือกอย่างหลากหลาย ทำให้นักลงทุนมีโอกาสมากขึ้นในการสร้างผลตอบแทนจากการลงทุน เมื่อแพลตฟอร์มดังกล่าวรับฝากเหรียญจากนักลงทุนทั่วไป ผ่าน ZipUp+ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้าจะฝากสินทรัพย์ดิจิทัลไปยังบริษัท ซิปเม็กซ์ โกลบอล ที่สิงคโปร์ และบริษัทดังกล่าวได้นำสินทรัพย์ดิจิทัลไปลงทุนต่อกับ บริษัท บาบเบล ไฟแนนซ์ (Babel Finance) ซึ่งเป็นผู้ให้บริการรายใหญ่ที่สุดรายหนึ่งในให้บริการสถาบันในตลาดการเงินคริปโทฯ ในฮ่องกง และอีกบริษัท คือ บริษัท เซลเซียส เน็ตเวิร์ก (Celsius Network) ซึ่งเป็นหนึ่งในแพลตฟอร์มปล่อยกู้สกุลเงินคริปโทฯ แห่งหนึ่งของสหรัฐอเมริกา โดยทั้งสองแพลตฟอร์มกำลังเผชิญปัญหาขาดสภาพคล่องอย่างมาก เนื่องจากการล่มของ LUNA โดยภายหลัง Celsius ได้ยื่นขอล้มละลายโดยสมัครใจ เมื่อเงินของนักลงทุนที่ฝากไว้ถูกนำไปลงทุนจนหมดไป แพลตฟอร์มก็ยอมจนปัญหาที่จะหาเงินมาชดเชยคืน นอกจากนี้ เงินเหล่านั้นยังไม่ได้รับการประกันโดยรัฐเหมือนกับเงินฝากธนาคารพาณิชย์ ต่อให้บริษัท Zipmex จะพยายาม

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัล : ศึกษากรณี Zipmex โดยมีที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์เทพ วิฑิตนันทน์ และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนทิชา ภักดีคง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คนพร จิตต์จรูญเกียรติ

²นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตรมหาบัณฑิต จังหวัดพังงา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ฟ้องร้องเพื่อติดตามสินทรัพย์กลับมาจากแพลตฟอร์มที่เป็นปัญหา แต่การต่อสู้ทางกฎหมายอาจใช้ระยะเวลานาน และมีโอกาสน้อยมากที่จะได้เงินคืนกลับมาแบบเต็มจำนวน

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัล : ศึกษากรณี Zipmex ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล พระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล พุทธศักราช 2561 ไม่ได้ห้ามผู้ประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัลประกอบธุรกิจอื่น ไม่ว่าจะเกี่ยวเนื่องกับประเภทธุรกิจที่ได้รับอนุญาตหรือไม่ จึงทำให้ผู้ประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัลหลายรายมีการเสนอบริการผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้เป็นที่ตื่นตาตื่นใจกันออกมาอยู่เสมอ ผลิตภัณฑ์ ZipUp ก็เป็นหนึ่งในนั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาจากกฎหมายฉบับอื่นที่เป็นทำนองเดียวกันนั้นตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พุทธศักราช 2551 มาตรา 36 บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าธนาคารพาณิชย์ (และสถาบันทางการเงินภายใต้กำกับอื่น ๆ) ประกอบธุรกิจได้เฉพาะธุรกิจธนาคารพาณิชย์ (หรือธุรกิจที่ได้รับอนุญาตอื่น) เท่านั้น ไม่สามารถประกอบกิจการหรือให้บริการอื่นที่ไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวเนื่องกับธุรกิจหลักได้ และในขณะเดียวกัน มาตรา 98 (8) แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พุทธศักราช 2535 กำหนดชัดเจนว่าบริษัทหลักทรัพย์ห้ามประกอบกิจการอื่นใดที่มีใช้ธุรกิจหลักทรัพย์ในประเภทที่ได้รับอนุญาต แต่พระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัลนั้น กลับไม่มีบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าว ดังนั้น ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัลจึงมีอิสระในการดำเนินธุรกิจใดที่ไม่ผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการคุ้มครองตามมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญ จึงยากแก่การควบคุมดูแลโดยหน่วยงานของรัฐ ส่งผลให้ไม่มีหลักประกันให้แก่นักลงทุน นักลงทุนจึงได้รับความเสี่ยงจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัลดังกล่าว

ประเด็นปัญหาที่สองปัญหาการรับรอง “หลักทรัพย์” ของสินทรัพย์ดิจิทัล เปรียบเทียบกับต่างประเทศ กรณีการล่มสลายของ LUNA ศาลแขวงของเกาหลีได้ยกฟ้องข้อหาละเมิดความปลอดภัยต่ออดีต CEO ของ Terraform Labs และผู้ร่วมก่อตั้ง Hyun - seong Shin โดยศาลถือว่า LUNA (the native token of the LUNA ecosystem) นั้นไม่อยู่ภายใต้กฎหมายตลาดทุนของเกาหลี โดยศาลแขวงเกาหลีได้กรุงโซลยกฟ้องคำร้องของอัยการ ในการยึดทรัพย์สินของ Hyun-seong Shin และจับกุมตัวเขาฐานละเมิดกฎหมายหลักทรัพย์ การฟ้องร้องโต้แย้งว่า การทำธุรกรรมซื้อขายของ Luna ละเมิดพระราชบัญญัติตลาดทุน นอกเหนือจากอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน (การฉ้อโกง) ทำให้การยึดทรัพย์สินทำไม่ได้ ซึ่งเป็นการยากที่จะมองว่า Luna Coin เป็นผลิตภัณฑ์การลงทุนทางการเงินที่ควบคุมโดยกฎหมายตลาดทุน ศาลจึงปฏิเสธคำร้องของอัยการที่ให้ยึดทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะเห็นว่าทรัพย์สินที่ถูกเรียกร้องนั้นได้มาจากการก่ออาชญากรรมหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด คำตัดสินดังกล่าวจะบ่งชี้ว่าชัดเจนว่า Luna ไม่ใช่ “หลักทรัพย์” ซึ่งก่อนหน้านี้ศาลอื่น ๆ ใช้ภาษาที่ระมัดระวัง เช่น “มีช่องว่างสำหรับข้อพิพาทในแง่ของกฎหมาย” และ “เป็นที่น่าสงสัยว่าสามารถใช้พระราชบัญญัติตลาดทุนได้หรือไม่” ทำให้ผู้ลงทุนไม่สามารถเอาผิดหรือได้รับการชดเชยได้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ โดยการล่มของ LUNA เป็น

ต้นเหตุที่ทำให้แพลตฟอร์มคริปโท 6 ราย เผชิญกับปัญหาสภาพคล่องอย่างหนัก คือ Celsius Network แพลตฟอร์มให้บริการซื้อขายและกู้ยืมคริปโท ประกาศระงับการถอน 12 มิถุนายน 2565, Babel Finance แพลตฟอร์มให้กู้ยืมคริปโท ประกาศระงับการถอน 17 มิถุนายน 2565, CoinFLEX แพลตฟอร์มให้บริการซื้อขายคริปโทแบบสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ประกาศระงับการถอน 23 มิถุนายน 2565, Voyager Digital แพลตฟอร์มให้บริการซื้อขายและกู้ยืมคริปโท ประกาศระงับการถอน 1 กรกฎาคม 2565, Vauld ให้บริการซื้อขายและกู้ยืมคริปโท ประกาศระงับการถอน

ประเด็นปัญหาที่สามปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงและเงื่อนไขของผลิตภัณฑ์ ZipUp+ ที่ไม่เป็นธรรม เมื่อศึกษาข้อตกลงและเงื่อนไข ของผลิตภัณฑ์ ZipUp+ ที่ระบุอย่างชัดเจนว่า “ยอมรับความเสี่ยงที่จะสูญเสียสินทรัพย์ทั้งหมดจากการโอน ถูกรอง จัดเก็บ หรือนำไปใช้โดย Zipmex ผ่านระบบ ZipUp+” ซึ่ง “ยอมรับความเสี่ยงที่จะสูญเสียสินทรัพย์ใน ZipUp+ ในกรณีที่บริษัทไม่สามารถทำตามข้อตกลงที่กำหนดไว้สินทรัพย์ดิจิทัลที่ท่านฝากไว้ในระบบ ZipUp+ จะไม่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลใด ๆ การคุ้มครองผู้บริโภคหรือการคุ้มครองใด ๆ เมื่อเกิดความเสียหาย” และ “Zipmex ไม่ใช่ผู้ดูแลสินทรัพย์ ผู้แนะนำการลงทุน และไม่มีควมรับผิดชอบในการคุ้มครองผลประโยชน์สูงสุด (fiduciary duty) ของท่าน” ข้อความดังกล่าวสะท้อนได้เป็นอย่างดีว่าผลิตภัณฑ์นี้มีความเสี่ยงสูง และบริษัทจะไม่รับผิดชอบใด ๆ หากเกิดความเสียหายแต่สิ่งที่น่าสนใจคือแพลตฟอร์มที่เสนอขายผลิตภัณฑ์ด้วยเงื่อนไขที่แสนจะเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค เช่นนี้คือบริษัทที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ ก.ล.ด. ที่มีบทบาทหลักในการดูแลให้ผู้ลงทุนได้รับความเป็นธรรม และมีเครื่องมือที่จะดูแลปกป้องสิทธิของตัวเองได้อย่างเพียงพอ

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัล : ศึกษากรณี Zipmex ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล ควรแก้ไขพระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล พ.ศ. 2561 ในเรื่องคุณสมบัติของผู้ประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 36 และพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 98 (8) ว่า “สถาบันทางการเงินภายใต้กำกับอื่น ๆ ประกอบธุรกิจได้เฉพาะธุรกิจที่ได้รับอนุญาตอื่น เท่านั้น โดยไม่สามารถประกอบกิจการหรือให้บริการอื่นที่ไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวเนื่องกับธุรกิจที่ได้รับอนุญาต” โดยเพิ่มบทบัญญัติในมาตรา 30 แห่งพระราชกำหนดฉบับนี้ว่า “(6) ประกอบธุรกิจได้เฉพาะธุรกิจที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น”

2. ปัญหาการรับรอง “หลักทรัพย์” ของสินทรัพย์ดิจิทัล เปรียบเทียบกับต่างประเทศ ควรแก้ไขพระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล พ.ศ. 2561 มาตรา 5 “หลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์” โดยตัดข้อความ “ไม่ให้ถือเป็นคริปโทเคอร์เรนซีหรือโทเคนดิจิทัลตามพระราชกำหนดนี้” ออก

3. ปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงและเงื่อนไขของผลิตภัณฑ์ ZipUp+ ที่ไม่เป็นธรรม ควรแก้ไขพระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล พ.ศ. 2561 มาตรา 39 ว่า “สัญญาซื้อขายล่วงหน้า” หมายความว่า

สัญญาซื้อขายล่วงหน้าสินทรัพย์ดิจิทัล ตามกฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ต้องเป็นไปตามที่ ก.ล.ต. กำหนด”

เอกสารอ้างอิง

ณัฏฐ์ โพธิ์พัฒนชัย. **Cryptocurrency สำหรับนักกฎหมาย ตอนที่ 2: ข้อมูลเบื้องต้น**

เกี่ยวกับเงิน ดิจิทัล [Online]. Available URL: <http://web.krisdika.go.th/data/activity/act297.pdf>, 2023 (เมษายน, 16).

ธิดารัตน์ เห็นพร้อม. **อะไรคือ สินทรัพย์ดิจิทัล?** [Online]. Available URL: <https://thunhoon.com/article/245375/>, 2023 (เมษายน, 17).

Smart Contract. **ปัญหากฎหมายของไทยเกี่ยวกับสัญญาอัจฉริยะ** [Online]. Available URL: http://utcc2.utcc.ac.th/lawjournal/91/18_29.pdf, 2023 (เมษายน, 17).